

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

ВИПУСК 33

Рівне – 2021

УДК 94(477) + 94 (100)
А 43

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 33. Рівне: РДГУ, 2021. 256 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова,
Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 10 від 25 листопада 2021 р.*

***Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

**РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В
КОНТЕКСТІ РЕФОРМ 50-Х – 60-Х РР.**

Богдан Олешко

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, Рівне, вул. Пластова, 29-А

e-mail: bogdanoleshko1999@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7564-6282>

Віталій Півоварчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33004, Рівне, вул. генерала Безручко, 9/101

e-mail: Vitpiv1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9740-5092>

У статті розглядається конфесійна політика Радянської держави у період 1953–1964 рр., коли в суспільстві домінувала офіційна ідеологія атеїзму, а також взаємини різних конфесій із Радянською державою. Звертається увага на те, що при черговому посиленні гонінь та атеїстичної пропаганди на території країни мирно жили представники різних конфесій: християни, буддисти, мусульмани, юдеї та ін. Автор виявляє феномен мирного безконфліктного співіснування віруючих різних конфесій як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях. Також у статті звертається увага на позитивну діяльність релігійних організацій усіх конфесій, офіційно зареєстрованих на території СРСР, у світлі їхньої участі на різних конференціях міжнародного рівня, спрямованих на захист життя та миру в усьому світі.

Ключові слова: закон, держава, церква, релігія, атеїзм, «відлига», пропаганда, «хрущовські гоніння».

**Bohdan Oleshko, Vitalii Pivovarchuk. RELIGINA POLICY OF THE RADIAN UNION
IN THE CONTEXT OF REFORMS 50's-60 's pp.**

The article examines the confessional policy of the Soviet state in the period 1953–1964, when the society was dominated by the official ideology of atheism, as well as the relations of various denominations with the Soviet state. Attention is drawn to the fact that during the next intensification of persecution and atheistic propaganda, representatives of various denominations lived peacefully on the territory of the country: Christians, Buddhists, Muslims, Jews and others. The author reveals the phenomenon of peaceful conflict-free coexistence of believers of different denominations at both the regional and national levels. In the late 50's – early 60's of XX century, an attempt was made to dialogue with the Vatican, which the researcher considers favorable for the development of further relations at

the interstate level. The article also draws attention to the positive activities of religious organizations of all denominations officially registered in the USSR, in light of their participation in various conferences at the international level aimed at protecting life and peace around the world.

Key words: law, state, church, religion, atheism, "thaw", propaganda, "Khrushchev's persecution".

Сучасні міжнаціональні й міжрелігійні конфлікти стали проблемою в багатьох державах, у тому числі і в Україні, хоча і в значно меншій мірі. У період повної свободи совісті й можливості відкрито сповідувати «свою» релігію загострилися міжконфесійні протиріччя. Чи є ця проблема неминучою і притаманною будь-якому багатонаціональному соціуму? Або, чи є якісь причини, що провокують людей, які сповідують різні релігії, на протидію один одному? І чи можливо це підґрунтя знівелювати та якось вплинути на ситуацію? Для того, щоб розібратися в усіх цих питаннях, звернімося до подій даного періоду.

Взагалі, церковне життя, як вид соціального життя, і сама Церква, як духовна організація, переживали найрізноманітніші зміни, то в гіршу чи то в кращу сторону в період, названий в історіографії радянським. Історично склалося, що на території колишньої Російської імперії проживали багаточисельні етноси, які сповідували різні релігії, включаючи язичництво і шаманізм. Подібна тенденція зберігалася й після утворення СРСР: у новоствореній країні залишилися ті ж самі конфесії, хоча відкрито сповідувати релігію при домінуючій ролі ідеології атеїзму було складно [6, 84].

Цікавим для розгляду є період функціонування Церкви під час керівництва державою М.С. Хрущова. Як відомо, період перебування Микити Сергійовича Хрущова на посаді Генерального секретаря ЦК КПРС було названо своєрідним терміном «відлига», але це мало позитивним чином позначитись на політиці держави щодо релігії [2, 1].

Під час Другої світової війни і після, а саме до березня 1953 р., проводився курс своєрідної лібералізації у відносинах між державою та Російською православною церквою. 4 вересня 1943 року відбулася зустріч Патріаршого Місцеблюстителя Митрополита Сергія (Страгородського) та Й. Сталіна. Постановою Раднаркому № 993 від 14 вересня 1943 року було створено спеціальний урядовий орган – Раду у справах Російської Православної Церкви для налагодження зв'язків між владою й Патріархом Московським і всієї Русі з питань Російської православної церкви, що вимагав дозволу уряду СРСР. Також відомі інші факти про поліпшення відносин між церквою та Радянським урядом [1, 327]. З 1 січня 1946 року тариф на електроенергію для всіх релігійних установ був різко знижений: з 5,5 руб. до 1,65 руб. за кВт-годину. Розпорядженням № 1637 від 24 лютого 1947 року Рада Міністрів СРСР зобов'язала Міністерство торгівлі СРСР постачати продовольчими товарами учнів і викладачів духовних навчальних закладів усіх конфесій нарівні з державними світськими навчальними закладами [8, 311].

5 березня 1953 року помер Й. Сталін, а разом з ним і його ідея використання церкви в інтересах державної внутрішньої й зовнішньої політики держави. А вже 14 березня 1953 року Генеральним секретарем ЦК КПРС був обраний Микита Сергійович Хрущов, котрий перебував на посаді до жовтня 1964 року [2, 295].

У період його правління відбулися зміни в політиці держави, які мали свій вплив на релігійну ситуацію. Особливу увагу хотілося б приділити антирелігійній кампанії, що увійшла в історію під назвою «хрущовські гоніння» [3,75].

Було декілька обставин, що зумовили майбутнє рогортання чергової антирелігійної кампанії в СРСР. Насамперед це стосується тогочасної атеїзованості суспільства: люди більше вірили в «повну й остаточну перемогу соціалізму», що передбачало побудову комуністичного суспільства в недалекому майбутньому, у якому не мало бути місця для релігійних організацій, вірувань тавіруючих. Сформульовані XXI та XXII з'їздами КПРС рішення з викорінення релігії обумовили перебіг процесів спрямованих на викорінення релії з життя тогочасного громадянина [2, 296].

Відмінністю кампанії 1958–1964рр. від попередніх сталінських антирелігійних кампаній було стабільне використання владою жорстких методів для нищення релігійного життя в країні, яке помітно пожвавилось на середину 1950-х рр. і мало позитивну динаміку розвитку [3, 72].

У перші роки радянської влади переслідування носили в більшості своїй насильницький характер. Широкого розмаху набуло масове вилучення мощей, реквізиція церковних цінностей, наруга над святинями, масові розстріли служителів культу (маються на увазі не тільки священнослужителі православного віросповідання). У часи Хрущова втручання набули більш «ідеологічного» характеру. Основний акцент був зроблений на антирелігійну пропаганду і скрупульозне документування всього «церковного» життя країни, куди входили записи про кількісне відвідування церков під час релігійних свят, фіксація паспортних даних батьків та осіб, які брали участь під час хрещення її, та самі відомості про кількість хрещених дітей, про кількість церковних шлюбів, участь у церковних обрядах, відспівуваннях померлих, а також відомості про суми зборів від продажу свічок та багато іншого. Хоча Конституція СРСР 1936 року в ст. 124 вказувала, що «...свобода відправлення релігійних культів і свобода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами» [7, с. 303].

У період з 1954 по 1964 роки були прийняті нормативні акти, що регулювали правове положення усіх конфесій на території СРСР. Проте, прийняті закони не поліпшили становище віруючих у порівнянні з періодом 1943-1953 років, швидше за все, навіть погіршили. Першим документом на новому етапі гонінь на церкву була постанова ЦК КПРС від 7 липня 1954 року «Про великі недоліки в науково-атеїстичній пропаганді й заходи щодо її поліпшення» [4]. У постанові йшлося про те, «що багато партійних організації незадовільно здійснюють керівництво науково-атеїстичною пропагандою серед населення, у результаті чого ця важлива ділянка ідеологічної роботи знаходиться в занедбаному стані». Потім вказувалося на «отруєння

свідомості людей релігійним дурманом ... і на пожвавлення паломництва до так званих святих місць». Також зазначалося, що святкування релігійних свят супроводжується багатоденним пияцтвом і забоем худоби, що підриває трудову дисципліну й завдає шкоди народному господарству країни [1, с. 429].

Незважаючи на посилення атеїстичної пропаганди, у країні зберігалися найрізноманітніші конфесії: православ'я, католицизм, протестантизм, старообрядництво, іслам, буддизм, іудаїзм та ін.

Справедливо буде зауважити, що сам процес закриття та руйнування церков не йшов на користь Радянській державі на фоні співпраці з іноземними державами.

10 листопада 1954 року було прийнято нову Постанову «Про помилки в проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення». Червнева й листопадова постанови суперечили одна одній. Якщо перша постанова закликала до наступу на релігію, то друга вказувала на прояви терпимості у відношенні до віруючих і закликала не ображати їх почуттів. Листопадова постанова в свою чергу повідомляла про те, що «... допускаються образливі випадки проти духовенства та віруючих, які відправляють релігійні обряди. Були зафіксовані випадки брутального ставлення до духовенства». Не дивлячись на вказівку «не допускати образи релігійних почуттів віруючих», видавалися підзаконні акти, які безпосередньо торкалися процесу відправлення богослужіння, наприклад, заборона на церковний дзвін [3, 79].

16 жовтня 1958 року була прийнята постанова Ради Міністрів СРСР № 1160 «Про податкове обкладання доходів підприємств єпархіальних управлінь, а також доходів монастирів». Негативним моментом цього документу була необхідність переходу на новий рівень оподаткування з 1 жовтня, тобто до закінчення «фінансового року». Іншими словами, постанова в черговий раз підривала річний бюджет церков [5, 429].

Ще трагічнішою була доля звичайних храмів і молитовних будинків, які не підпадали під категорію пам'яток архітектури. Їх із прийняттям урядової постанови 1961 р. сотнями почали знімати з реєстрації, прирікаючи на самознищення. Якщо у 1960 р. було знято з реєстрації 747 храмових споруд, то в 1961 – вже 997, а в 1962 р. – 1144. Найбільше храмів було закрито у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Хмельницькій та Вінницькій областях [2, 303].

Цікаво, що нормативні акти щодо церкви видавалися під грифом «секретно». Служителі та послідовники культу, в основному духовенство, не були поставлені до відома про їх прийняття. Церква проявляла турботу про всіх віруючих, закликаючи тим самим дотримуватись норм законодавства, що стосувались релігійних культур.

Незважаючи на погіршення становища церкви в цілому, в порівнянні з періодом 1943–1953 рр., можна відзначити і позитивні сторони, а саме, зустріч радянського духовенства з главою Римо-католицької церкви Папою Іваном (Іоанном) XXIII, прозваним в народі «красним Папою» за прояв гуманізму і дружби щодо країн «соціалістичного табору» та СРСР зокрема, а також за заклики до «миру в усьому світі» [4, 30]. Більшість була здивована цій зустрічі, але розуміння і

виваженість глави Католицької церкви уможливили діалог СРСР і Ватикану. У листі з нагоди смерті Папи Івана XXIII М.С. Хрущов сказав теплі слова на згадку покійного: «Ми збережемо добру згадку про Іоанна XXIII, чия плідна діяльність на користь підтримки і зміцнення миру отримала широке визнання і здобула повагу серед миролюбивих народів» [4, 28].

Незважаючи на черговий етап переслідувань православна церква, як і інші конфесії, продовжувала своє мирне існування. Більше того, завдяки «відлизі» діяльність щодо закриття храмів і розпуску громад була дещо утруднена [1, 339].

Однак звертає на себе увагу той факт, що в ці складні для релігійних організацій часи, між представниками різних конфесій не відбувалося ніяких конфліктів і протистоянь. Можна навіть сказати, що всі вони разом були по одну сторону «барикад», супротив їм становила величезна кількість атеїстично налаштованих радянських громадян.

З полегшенням віруючі сприйняли рішення жовтневого (1964 р.) пленуму ЦК КПРС про усунення з посади першого секретаря ЦК КПРС М. Хрущова, постать якого завжди асоціювалася із розгортанням антирелігійної кампанії в СРСР. Нові партійні лідери, задля зняття напруги в релігійно-церковному середовищі країни та уникнення соціального вибуху, а також покращення міжнародного іміджу СРСР мусили вдаватися до невідкладних заходів з виправлення ситуації. [2, 308].

Із завершенням антирелігійної кампанії 1958–1964 рр. підходи радянської влади, що стосувалися релігії, залишилися незмінними, йшлося лише про неможливість радянського керівництва в подальшому використовувати таку вкрай жорстку політику щодо церкви, якою вона користувалась з часів зародження СРСР. Нові часи вимагали нових методів «подолання релігійних пережитків», що влада й продовжувала робити, але вже з урахуванням наслідків попередніх гонінь.

Отже, можна зробити висновок, що церква в СРСР майже у всі періоди зазнавала серйозних утисків зі сторони держави. Особливо важкими були 1953–1964 роки, коли органами НКВС проводилися масові вилучення мощей, реквізиція церковних цінностей, наруга над святинями, масові розстріли служителів культу. Але, врешті, «безбожний» противник змусив згуртуватися представників різних конфесій для відстоювання загального базового принципу віри в Бога. Це протистояння не носило яскраво вираженого характеру, але воно пронизувало на побутовому рівні все суспільство.

Сучасний період розвитку духовного суспільства в Україні характеризується свободою у виборі будь-якої релігії. Можливо, саме ця обставина зробила конфесії прямими конкурентами в залученні до себе прихожан, а зникнення загального «противника», боротьба з яким об'єднувала всіх, привело до руйнування «єдності» й загострило міжконфесійні суперечності в майбутньому.

Джерела та література

1. Бабенко Л. Радянські органи державної безпеки в системі взаємовідносин держави і Православної церкви в Україні (1918 – середина 1950-х рр.): монографія. Полтава : ТОВ АСМІ, 2014. 549 с.
2. Байдич В. Антираелігійна кампанія радянської влади у 1958–1964 рр.і Римо- Католицька церква в Україні: наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАНУкраїни. Київ, 2019. Вип 2. с. 15.
3. Гераськин Ю. Из истории хрущевского наступления на Русскую православную церковь: Новый исторический вестник. 2009. № 19. С. 71–79.
4. Григулевич И. Красный папа: Новое время. 1978. № 3. С. 27–30.
5. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник. За ред. А. Колодного, П.Яроцького. Київ, 1999. 735 с.
6. Нікольський В. Національні аспекти політичних репресій 1937 р. в Україні: Укр. іст. журнал. Київ, 2001. № 2. С. 84.
7. Україна в добу «Великого терору». 1936–1938 рр. авт-упор. Богунов С., Золотарьов В., Рафальська Т., Радзивіл О., Шаповал Ю. Київ, 2009. 544 с.
8. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Торонто, 1967. 362 с.

References

1. Babenko L. Radyans'ki orhany derzhavnoyi bezpeky v systemi vzayemovidnosyn derzhavy i Pravoslavnoyi tserkvy v Ukrayini (1918 – seredyna 1950-kh rr.): monohrafiya. Poltava : TOV ASMI, 2014. 549 s.
2. Baydych V. Antyrelihiyna kampaniya radyans'koyi vlady u 1958-1964 rr.i Rymo- Katolyts'ka tserkva v Ukrayini: naukovi zapysky IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrayiny. Kyiv, 2019. Vyp 2. s. 15.
3. Heras'kyn YU. Yz ystoryy khrushchevskoho nastuplenyya na Russkuyupravoslavnuyu tserkov: Novyy ystorycheskyy vestnyk. 2009. № 19. S. 71–79.
4. Hryhulevych Y. Krasnyy papa: Novoe vremya. 1978. № 3. S. 27–30.
5. Istoriya relihiyi v Ukrayini: Navchal'nyy posibnyk. Za red. A. Kolodnoho, P. Yarots'koho. Kyiv, 1999. 735 s.
6. Nikol's'kyy V. Natsional'ni aspekty politychnykh represiy 1937 r. v Ukrayini: Ukr.ist. zhurnal. Kyiv, 2001. № 2. S. 84.
7. Ukrayina v dobu «Velykoho teroru». 1936–1938 rr. avt-upor. Bohunov S., Zolotar'ov V., Rafal's'ka T., Radzyvil O., Shapoval YU. – Kyiv, 2009. 544 s.
8. Fedoriv YU. Istoriya tserkvy v Ukrayini. Toronto, 1967. 362 s.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Микола Федоришин

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА У
СЕРЕДИНІ XII СТОЛІТТЯ 3

Грина Максимчук

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ ЯК РОЗРОБНИК НОВИХ ПРОГРЕСИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА 11

Андрій Комар-Маліновський

ТРАДИЦІЇ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
ЗАКЛАДЕНІ ПЕТРОМ МОГИЛОЮ 15

Станіслав Мамчур, Валентина Доброчинська

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМСЬКОГО ХАНСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
XVII – XVIII СТОЛІТТЯХ 23

Христина Головата, Валентина Доброчинська

ТРАГІЗМ НАУКОВОЇ ДОЛІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО (1871–1942 РР.) 31

Марта Боярчук

ЛЮДИНА В СВИТОГЛЯДІ Й ІДЕОЛОГІЇ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА
(ІВАНА ОГІЄНКА) 39

Софія Муштук

ЗМІНА СТАТУСУ І ВНУТРІШНІЙ УСТРІЙ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ 47

Вікторія Ішук

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ ВОЛИНСЬКОГО ВОСВОДСТВА
МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ 52

Руслан Сіромський

«ОБЕРЕГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»:
ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР 65

Богдан Олешко, Віталій Півоварчук

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
50-Х – 60-Х РР. 73

Дмитро Малезик

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСРВ
1960-ТІ – НА ПОЧАТКУ 1980-Х РР. 79

Максим Залужний

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ БОЛОХІВСЬКОГО ГОРОДИЩА НА ТЕРИТОРІЇ
ЗАМКУ У СТАРОКОСТЯНТИНОВІ 87

РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Наталія Плюта, Аліна Корольова

МОНУМЕНТАЛЬНІ КОРАБЕЛЬНІ ПОХОВАННЯ РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
НА ПРИКЛАДІ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НОРВЕГІЇ 91

Аліна Хведас, Олена Ворон

СХИЗМА 1054 РОКУ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ
ВІДНОСИН СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ 99

Тетяна Печоха, Олена Ворон

ФЕНОМЕН «ПОЛЮВАННЯ НА ВІДЬОМ» ТА ЙОГО ВИЯВИ У
СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ 108

Мар'яна Кобзар, Оксана Ворон

НАУКОВА ПРАКТИКА МІСІОНЕРІВ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ В АЗІЇ XVI–XVIII СТОЛІТТЯХ . 118

Валентин Константинов

МОЛДАВСКОЕ КНЯЖЕСТВО В НАЧАЛЕ 20-ГОДОВ XVII ВЕКА И ПОСОЛЬСТВО В
ИСТАМБУЛ КШИШТОФА ЗБАРАСКОГО 127

Вячеслав Ціватий

ДИПЛОМАТІЯ, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І КУЛЬТУРА КОМУНІКАЦІЇ ВРАНЬОМОДЕРНІЙ
ЄВРОПІ: СПЕЦИФІКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПРОФЕСІЙНІ ПРАКТИКИ ТА
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ІТАЛІЇ 137

Світлана Свінцицька, Олена Ворон

РАСОВА СЕГРЕГАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 149

Андрій Богданович

БОРІТЬБА САМОДЕРЖАВ'Я З ТОЛЬСТВОМ У БІЛОРУСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ У
XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 161

Боголейша Светлана

ВЛИЯНИЕ ИДЕОЛОГИИ КРАЯ НА РАЗВИТИЕ БЕЛОРУССКОГО И ЛИТОВСКОГО
НАЦИОНАЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА 169

Александр Кукса

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТЕХНІЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В СТЕНАХ
НАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ 178

Руслан Постоловський

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СРСР У 1953–1964 РОКАХ 185

Степан Синяк

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ І РОСІЙСЬКА ІНТЕРВЕНЦІЯ В УКРАЇНІ 196

Марина Климко

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 203

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Петрик Дмитро

ПРАЦІ РАДЯНОЛОГІВ ЯК ЦІННЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СРСР 209

Роман Михальчук

ГОЛОКОСТ В РІВНОМУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ
ІСТОРИОГРАФІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕФФРІ БЕРДЗА 217

Оксана Лепеш

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСТОРИИ С ДРУГИМИ НАУКАМИ КАК
ОСНОВА СОВРЕМЕННЫХ ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ 224

Ольга Северова, Микола Жук

ЕТАПИ ПОШУКУ ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ 232

Катерина Попова

ЦІНІСНІ ПОСИЛИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ
У «СИСТЕМІ КООРДИНАТ» ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ 239

Ліннік Юрій

ПРОБЛЕМА ЕВДЕМОНІЗМУ У ФІЛОСОФІЇ 246

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 33

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 0 1.12.2021 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 247/1. Ум. друк. арк. 17,06.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 33. Рівне, 2021. 256 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2021